

המספר המדויק של תעוזות אל-עמאנה

מת
פונחס ארצי

[א]

מאז פרסומו בשנת 1964 נעשה ספרו של קמבל על הcronologie של התעודות אל-עמאנה¹ למדרך רבי-עדך בשבייל המשקר המסתעף של אוסף-תעודות זה, שהшибתו גדלה ללא הפסק מאז גילויו לפני 80 שנה.

אחד מ"הפתעות" קמבל מצויה בעמודים 79—80 של ספרו, בהערה 29. כאן, בחזקת "אומר ועשה", מיצב המחבר, על-ידי רשימה מספרית משווה, את הצעתו של כ. גורדון משנת 1947², שלפייה מוטב למספר את כל התעודות אל-עמאנה בשיטה מספרית רצופה, ובדרך זו לשלב את התעודות שפרסם קנדזון³ במהדורתו הכלולת (מס' 1—358) ואת התעודות שפורסמו לאחר מכן, אחרי שנת 1907 (מהדורות קנדזון אמנים ראתה אוור בשנת 1915, 1915, 1915), אשר נכללו בה התעודות שנתגלו או פורסמו בשנים 1907—1915). יתרה-על-כן, הצעתו של גורדון בקשה לבטל את שיטת מרסר⁴, שילב את התעודות אל-עמאנה שהתפרסמו בשנים 1907—1939 במבנה הגיאוגראפי—הcronologi של קנדזון על-ידי הוספה של סידרת-משנה (a); בסידרת-משנה זו לא נכללו התעודות הלכטיקאליות והספריות, שמוספרו בהמשך למספרי קנדזון (ועיין להלן). באופן זה מספרו הכלול של התעודות שהיו ידועות עד פרטום מאמרו של גורדון (וספרו של קמבל) הוא 377 (אבל עיין להלן!). אכן, השיטה המספרית החדשה כבר נתקבלה, כפי שמעידות שתי דוגמאות אלה: (א) בחוברת מס' 51 של מהדורה השנייה של CAH⁵ כבר מצוטט

E. F. Campbell Jr., *The Chronology of the Amarna Letters*, Baltimore .1
1964

C. H. Gordon, *The New Amarna Tablets*, *Orientalia*, NS XVI, 1947, .2
pp. 1-21

J. A. Knudtzon et al., *Die El-Amarna Tafeln*, I-II, Leipzig 1915.3

S. A. B. Mercer, *The Tell El Amarna Tablets*, I-II, Toronto 1939.4

W. F. Albright, *The Amarna Letters from Palestine*, *Cambridge Ancient History* (= CAH²), I (rev. ed.), Cambridge 1966, p. 10, n. 3

המספר המדויק של תעודות אל-עמארנה
מכתב (נוסף) מגידו לפי המספור החדש : 365, במקום מספרו היישן, מרסר
248a. יתר-על-כן, התעודה החדשה מן הארכיאון של אל-עמארנה שפורסם עתה
מיילארד⁶ קיבלה באופן אוטומטי את המספר 378.
ברם, לאחר בדיקה נוספת התרór לי, כי בעת המעבר לשיטת גורדון נפלה
טעות, וכי תעודה אחת נשכח, הלווא היא מרסר^a 354. מספרן של תעודות אל-
עמארנה שפורסמו עד כה הוא אפוא ! 379 !

[ב]

עתה נבהיר איך בנויה המערכת המספרית החדשה. אגב כך נמנה גם את
התעודות הבודדות מאל-עמארנה שפורסמו בשנים 1907—1965.
הخطيبة הראשונה : מס' 1—358. אלה התעודות הכלולות בהדורת
קנוזון. خطיבה זו מרכיבת, למעשה, משתי קבוצות : A — תעודות הרגילה
המקורית, המקראית, של שנת 1887 ; B — 21 התעודות שנתגלו בעת החפירות
שערך סיר פלינדרס פיטרי באל-עמארנה (אחתתן) בשנים 1891—1893.
הخطيبة השניה : מס' 359—378. خطיבה זו, הערווכה עתה לפיה
המספר החדש, כוללת תעודות אלה :
מס' 359 (גם אצל מרסר) :لوح עלילת "מלך הקרב" (סרגון, מלך אכד),
שנתגלתה בעת החפירות שערכה משלחת גרמנית באל-עמארנה בשנת 1913
(קובוצה C).
מס' 360—361 (גם אצל מרסר) : שני כתבי מכתב, שלפי שעיה אין אפשרות
לשלהם שילוב גיאוגראפי (קובוצה A).
מס' 362 (= מרסר 129a) : מכתב נוסף של ריב-אדוי, איש גבל (קובוצה A).
מס' 363 (= מרסר 176a) : מכתב נוסף מארץ עמוק, הייא בקעת הלבנון
(קובוצה A).
מס' 364 (= מרסר 256a) : מכתב של איבּ (איוב), מלך עשתרות שבבושן
(קובוצה A).
מס' 365 (= מרסר 248a) : מכתב נוסף של ברדי, איש מגידו (קובוצה A).
מס' 366 (= מרסר 290a) : מכתב נוסף של שורדת, מדרום יהודה (קובוצה A).

A. R. Millard, A Letter from the Ruler of Gezer, *PEQ*, 100, 1965, pp. 6
140—143; Pl. XXV
. נוסף על מס' 284—278 יש יסוד לייחס לשורדת שני מכתבים : מס' 65 ומס' 335.

מס' 367 (= מרסר 222a) : מכתב פרעה אחנאתון לאננת/דרות, איש אכשף קבוצה A⁸.

מס' 368 (= מרסר 355a) : קטע ממילון מצרי—אכדי ("אשורוי—מייתני") בכתב יתדות. נגלה בשנת 1920/1, בשלב הראשון של חפירות המשלחת הבריטית באל-עמארנה (קבוצה D₁).

מס' 369 (= מרסר 31a) : מכתב פרעה אמנוחופ הג' למילקאל, איש גור קבוצה A; השווה קנדוזון ומרסר, מס' 267—271.

מס' 370 (= גורדון 370) : מכתב פרעה לביית/גן, איש אשקלון (השויה קנדוזון ומרסר, מס' 326—320); כל המכתבים שפרסם גורדון נtagלו בשנת 1933/4, בשלב השני של חפירות המשלחת הבריטית באל-עמארנה (קבוצה D₂).

מס' 371 (גם אצל גורדון) : מכתב של עבד־אשרת (?) לפרט (השויה קנדוזון ומרסר, מס' 60—64; השילוב המדוייק עדין טעון בירור).

מס' 372 (גם אצל גורדון) ; מקוטע.

מס' 373 (גם אצל גורדון) : טפסט לימודי־לכסיקלי.⁹

מס' 374 (גם אצל גורדון) : קטע של טפסט לכסיקלי — קטלוג של שמות אלים (כבראה תעודת אשורית לפה דגם בבבל).

מס' 375, 376 ו-377 (גם אצל גורדון) : קטעים של טפסטים ספרותיים שעדין לא זוהה.

מס' 378 (אצל מילארד) : מכתב נוסף של יפה, איש גור (השויה: קנדוזון ומרסר, מס' 297—300; שייך לקבוצה A!).

כבר בראשית מחקריו בתקופות אל-עמארנה הביע קנדוזון ספקות לגבי מס' 65, אך בכליזאת שילבו במכתבי עבד־אשרת. לימים הביא שרדר הוכחות אפייגראפיות וסגןוניות נוספות לחיזוק הדעה, שמכتب זה ומס' 335 נשלחו אף הם על־ידי שורדה. ראה: O. Schroeder, *Orientalische Literaturzeitung*, 1915, pp. 293—294.

קנדוזון, ב, עמ' 1129 ; קמנבל, עמ' 10.

8. דומה, כי השם אנת/דרות, שהוא שם הודי, מוזכר גם במכתב אחר של שורדה מס' 366, שורה (23) בכתב En-dar(!)-ú-ta (השויה עתה: CAH², חוברת 5, עמ' 18—19). גם מס' 223 נשלח על־ידי איש זה ; שם השולח אינו En-gu(?)-(ú-ta), אלא F. Thureau-Dangin, *Revue d'Assyriologie*, XIX, 1921, :En-i[ar](!)-ú-ta

p. 100, n. 1

המספר המדויק של תעודות אל-עמארנה מס' 379 (!), התועודה אשר נשכחה (= מרסר 354a) : קטע של לוח מתוק סידרה לכטיקאלית של סימני-הברות, המכונה Sa Syllabary . נתגלה בשנת 1913, בעת חפירות המשלחת הגרמנית ; והשווה לעיל, מס' 359 (שיר אפוא לקבוצה C).¹⁰

[ג]

בין שתי שיטות-המספר יש הבדל עקרוני גדול. הראשונה, שהונגה, כאמור, על-ידי מרסר, מישיכה, למשה, את זו של קנדוזון, שהיתה מבוססת על תפיסה גיאוגראפית—כרונולוגית, תפיסה שעמדה אז, ועל-פי-רוב עמדות גם עתה, על רמה גבוהה למדי. אכן מעידה שיטה זו על כשרונותיהם התרבותיים של קנדוזון ושל שותפיו. שיטתה-המספר החדשנית, לעומת זאת, מושררת, לפחות ביחס לתעודות החדשנות, מהתחייבות יתר כלפי היציבות והනוקשות של השילוב הראשוני, שכן לא אחת מתרבר, שאין הוא נכון, כמו, למשל, במקרה של מס' 65¹¹ ושל מס' 223.¹²

דוגמה חדשה, שיש בה כדי לחתוך את הדעה כי יש לנוהג גמישות, אפשר למזוא במכתבים 260, 317 ו-318. קנדוזון שילבם במכתבי מרכז ארץ-ישראל ודרומה, אך לא מitto של דבר זו קבוצה אחת, הנמנית ללא ספק עם החטיבה ה"סורית"—הינו, הצפונית — של תעודות אל-עמארנה¹³.

10. ראה גם בראשימת המקורות של הлок : R. T. Hallock, Syllabary A, apud B. Landsberger et al. (eds.), *Materialen zum sumerischen Lexicon*, III, Roma 1955, p. 9: Sa Texts, Schooltexts from other sites, "NR"

11. ראה לעיל, הערה 7.

12. ראה לעיל, הערה 8.

13. בנושא זה דנתי בהרצאה שהשمعתי בכנס הט"ז של האשורולוגים, שנערך בשיקAGO בשנת 1967. הדברים יתפרסמו במלואם בקובץ הרצאות של הכנס, העומד לצאת לאור בקרוב.